

11. Шнайдер И. Воспоминания о хедере. *Еврейская школа*, 1993. № 1. С. 65–73.

REFERENCES

1. Binshtok, L. (1866). Vopros o yevreyskikh uchilishchakh [Question about Jewish schools]. *Yevreyskiy vopros*. № 1. S. 4–54. [in Ukrainian]

2. Istoriya yevreyev na Ukraine i v Belorussii: ekspeditsii, pamyatniki, nakhodki. (1994). [History of Jews in Ukraine and Belarus: expeditions, monuments, finds]: *sbornik nauchnykh trudov*. Sankt-Peterburg. 280 s. [in Russian]

3. Meleshchenko, A. A. (2015). Yevreys'ke shkil'nytstvo u strukturi osvity Volyni (kinets' XVIII – pochatok XX stolittya). [Jewish schooling in the structure of education in Volyn (end of the 18th – beginning of the 20th century)]. *Dys. ... k.p.n. : 13.00.01*. Zhytomyr. 219 s. [in Ukrainian]

4. Moisyeyenko, L. M. (2011). Pravove stanovishche yevreys'koho naselennya v Rosiys'kii imperiyi v kin. XIX – na poch. XX st. [The legal position of the Jewish population in the Russian Empire in the 19th century. XIX – at the beginning 20th century]. *Literatura ta kul'tura Polissya : zb. nauk. prats' / [vidp. red. H. V. Samoylenko]*. Nizhyn. Vyp. 66. S. 152–162. [in Ukrainian]

5. Monolatiy, I. (2008). Halys'ki yevreyi v avstriys'kyu period (1772–1918 rr.) [Galician Jews in the Austrian period (1772–1918)]. *CH*. 51. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n51texts/monolatiy1.htm>. [in Ukrainian]

6. Natsional'ni menshyny Ukrainy u XX stolitti: polityko-pravovyy aspekt (2000). [National minorities of Ukraine in the 20th century: political and legal aspect]. / M. Panchuk ta in. K., 357 s. [in Ukrainian]

7. Orlovs'kyu, L. O. (2019). Yevreys'ke naselennya v sotsial'no-ekonomichnomu, suspil'no-politychnomu, osvitho-kul'turnomu i dukhovnomu zhytti Podillya (1861–1914 rr.). [The Jewish population in the socio-economic, socio-political, educational, cultural and spiritual life of Podillia (1861–1914)]. *Dys. ... k. istor. n. : 07.00.01*. Kam"yanets'-Podil's'kyu. 313 s. [in Ukrainian]

8. Rudnyts'ka, N. V. (2007). Osvita yevreyiv Volyns'koyi huberniyi u XIX – na pochatku XX stolittya. [Education of the Jews of the Volyn province in the 19th and

early 20th centuries]: [monohrafiya]. Zhytomyr: «Khesed Shlomo». 216 s. [in Ukrainian]

9. Filonenko, O. V. (2013). Orhanizatsiya osvity natsional'nykh menshyn u tsentral'nomu rehioni Ukrainy v kintsі XIX – pochatku XX st. [Organization of education of national minorities in the central region of Ukraine at the end of the 19th – beginning of the 20th century]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky*. Kirovohrad: RVV KDPU im. V. Vynnychenka. Vyp. 122. S. 374–382. [in Ukrainian]

10. Khonigsman, YA. S., Nayman, A. YA. (1992). Yevrei Ukrainy. Kratkiy ocherk istorii. [Jews of Ukraine. Brief history]. Kiyev. 156 s. [in Ukrainian]

11. Shnayder, I. (1993). Vospominaniya o khedere. [Memories of the heder]. *Yevreyskaya shkola*. № 1. S. 65–73. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Дубінка Микола Михайлович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблема професійного самовизначення особистості в історичному вимірі; педагогіка вищої школи; вивчення педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського, теорія і практика позашкільної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Dubinka Mykola Mykhalovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vinnichenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: the problem of professional self-determination of personality in the historical dimension; pedagogy of high school; study of the pedagogical heritage of V. O. Sukhomlynskyi, theory and practice of extracurricular education.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2023 р.

УДК 378.046

DOI: 10.36550/2415-7988-2023-1-211-124-130

ЗАБІЯКА Ірина Миколаївна –

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземної та української філології,
Луцький національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9535-5490>
e-mail: irina.zabiaka@ukr.net

**СИСТЕМА ОЦІНКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ**

У контексті важливості та значущості гарантії якості вищої освіти, у статті розкрито особливості оцінки якості вищої професійної освіти у європейських країнах та США, з метою імплементації зарубіжного досвіду у вітчизняну освітню практику.

У статті описано варіанти рішення актуальної проблеми оцінки якості вищої освіти на Європейському континенті та у США. Охарактеризовано основні мережі національних агенцій, що спеціалізуються на оцінці якості вищої професійної освіти у різних країнах. Здійснено аналіз наукового тлумачення поняття «якість освіти» вітчизняних та зарубіжних науковців.

У статті зроблено спробу систематизувати існуючі підходи до оцінки якості вищої професійної освіти у різних зарубіжних країнах; виділено загальні риси оцінки якості вищої освіти, властиві всій системі вищої освіти Європи та

США; відзначені відмінні особливості оцінки якості вищої освіти зарубіжних країн. Схарактеризовано особливості типів систем оцінки якості вищої освіти. Представлено загальноприйнятих дев'ять критеріїв акредитації університету: цілісність університету; цілі, планування та ефективність; управління та адміністрація; освітні програми; професорсько-викладацький склад та обслуговуючий персонал; бібліотека, комп'ютери та інші джерела інформації; обслуговування студентів та забезпечення умов освіти; матеріальні ресурси, приміщення, устаткування; фінанси.

Охарактеризовано основні мережі національних та регіональних акредитаційних агенцій, що спеціалізуються на оцінці якості вищої освіти у різних країнах. Охарактеризовано основні стандарти та підходи до процесу акредитації та визначено типи акредитації.

У статті розглянуто основні методи оцінювання у Європейському Союзі, якими є: оцінка, акредитація, аудит та ранжування (рейтингування).

У висновках наголошено на важливості врахування зарубіжного досвіду в процесі реформування та модернізації системи оцінки якості освіти та акредитації українських закладів вищої освіти.

Ключові слова. Якість освіти, оцінка якості освіти, вища освіта, моделі оцінки якості вищої освіти, акредитація, аудит, ранжування, самооцінка якості вищої освіти.

ZABIIAKA Iryna Mykolaivna –

candidate of pedagogical sciences, associate professor,
associate professor of Foreign and Ukrainian Philology Department
of Lutsk National Technical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9535-5490>
e-mail: irina.zabiiaka@ukr.net

QUALITY ASSESSMENT SYSTEM FOR HIGHER VOCATIONAL EDUCATION IN FOREIGN COUNTRIES

In the context of the importance and significance of the quality assurance of higher education, the article reveals the peculiarities of assessing the quality of higher vocational education in European countries and the United States, with the aim of implementing foreign experience in national educational practice.

The article describes the options for solving the urgent problem of assessing the quality of higher education on the European continent and in the United States. The main networks of national agencies specializing in assessing the quality of higher professional education in different countries are characterized. The scientific interpretation of the concept of "quality of education" by national and foreign scholars is analyzed.

The article attempts to systematize the available approaches to assessing the quality of higher vocational education in different foreign countries; identifies common features of higher education quality assessment inherent in the entire system of higher education in Europe and the United States; notes the distinctive features of higher education quality assessment in foreign countries. The features of types of higher education quality assessment systems are characterized.

The author presents nine commonly accepted criteria for university accreditation: university integrity; goals, planning and effectiveness; management and administration; educational programs; faculty and staff; library, computers and other sources of information; student services and educational conditions; material resources, facilities, equipment; and finances.

The main networks of national and regional accreditation agencies specializing in assessing the quality of higher education in different countries are characterized. The main standards and approaches to the accreditation process are characterized and the types of accreditation are defined.

The article discusses the main methods of assessment in the European Union, which are: assessment, accreditation, audit and ranking.

The conclusions emphasize the importance of taking into account foreign experience in the process of reforming and modernizing the system of education quality assessment and accreditation of Ukrainian higher education institutions.

Key words: quality of education, education quality assessment, higher education, models of higher education quality assessment, accreditation, audit, ranking, self-assessment of higher education quality.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В даний час проблема гарантії якості вищої освіти набула особливої значущості, оскільки в більшості країн підвищення якості вищої освіти відноситься до стратегічного державного завдання в контексті збереження високого інтелектуального потенціалу нації та стабільного економічного розвитку держави. Високий рівень освіченості усіх громадян є запорукою створення якісного, економічно розвиненого та справедливого суспільства. Поняття «якість освіти» та її змістова сутність не є статичними. Вони відображають ознаки історичної епохи, рівень

духовно-морального та технологічно-економічного розвитку суспільства.

Неможливо не акцентувати увагу на ефективності вищої професійної освіти, невід'ємним елементом якої є постійне проведення оцінки її якості. Відтак, важливим завданням державного значення є забезпечення високої якості та перспективності освіти в країні. У даному аспекті розгляд зарубіжного досвіду дозволить зрозуміти, наскільки дані методики оптимальні для України і які подальші кроки на шляху до якісного вищої професійної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему забезпечення якості вищої освіти, її розвитку, вивчали вітчизняні науковці

В. Кремень, А. Василюк, В. Білокопитов, О. Грішнова, М. Згуровський, Г. Козлакова, С. Ніколаєнко, Б. Неткова, Н. Савицька, М. Танась та ін. Концептуальні аспекти модернізації вищої освіти та управління якістю освіти були предметом дослідження О. Серняка, О. Панич, О. Красовської, В. Ліпської, С. Мудрої, С. Сисоєвої. Важливість завдань якості освіти як на державному так і регіональному рівнях було розкрито в працях В. Кременя, І. Вакарчука, В. Лугового, С. Ніколаєнка. Розвиток системи оцінювання якості вищої освіти у зарубіжних країнах Європейського Союзу було розкрито в наукових пошуках І. Золотарьової, М. Колісник О. Шийко. Систему оцінювання якості середньої та вищої освіти вивчали В. Журавський, А. Загородній, Ю. Захаров, Л. Кайдалова, К. Корсак, С. Ніколаєнко, Г. Степенко, С. Шевченко та ін.

До зарубіжних вчених, предметом вивчення яких є якість вищої освіти належать N. Alexiadou, C. Ante, S. Grek, T. Börzel, M. Lawn, C. Radaelli, B. Robert, H. De Rudder, M. Zeitlin

Мета статті розкрити проблему основних тенденцій забезпечення якості вищої професійної освіти в зарубіжних країнах.

Методи дослідження. В процесі наукового дослідження зазначеної проблеми було використано такі методи: аналіз наукової вітчизняної та зарубіжної літератури з проблеми дослідження, систематизація, узагальнення та інтерпретаційно-аналітичний метод.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття гарантії якості вищої освіти в спільноті науковців визначається як система показників, що відображають рівень якості вищої освіти, а інструментарієм, що дозволяє визначити та оцінити ступінь здійснення гарантії, є оцінка якості освіти.

В нормативних документах Болонського процесу щодо ключового поняття «якість вищої освіти» використовується термін «assurance», який означає і як «забезпечення», і як «гарантування».

У наукових пошуках, на основі аналізу зарубіжних джерел О. Шийка робить висновок, що європейських університетах використовують термін «покращення якості» [4].

І. Золотарьова і М. Колісник у своїх наукових розвідках з'ясували, що в освітянській спільноті країн – учасниць Болонського процесу, одночасно вживаються два поняття «забезпечення якості вищої освіти» та «гарантія якості» [1].

У «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (2015), якість освіти тлумачиться як «результат взаємодії між викладачами, студентами та навчальним середовищем закладу», що досягається за умови, якщо «зміст програм, навчальні можливості та ресурсне забезпечення відповідають цій меті» » [3].

У сучасному широкому науково-педагогічному дискурсі феномен якості вищої освіти трактується як «рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти» [2].

У зарубіжному науковому просторі серед пріоритетів визначено підвищення якості та відповідності вищої освіти (Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions «Supporting growth and jobs – an agenda for the modernisation of Europe's higher education systems», 2011)

Заклади вищої освіти надають різні системи гарантій, в основі яких лежать освітні програми, що відповідають професійним стандартам, раціональне використання матеріальних ресурсів, матеріально-технічне забезпечення, працевлаштування випускників, впровадження чіткої структури управління, укомплектування бібліотечного фонду тощо. Усе ці елементи є умовами забезпечення якості вищої освіти Вони дозволяють не тільки підвищити якість наданих освітніх послуг, а також забезпечити розвиток ЗВО загалом.

Говорячи про методики оцінювання вищої освіти, слід зазначити, що основними авторами даного процесу з європейської сторони є Європейська Асоціація Університетів, Європейська Мережа з Забезпечення Якості Вищої Освіти, Європейська Комісія, Національний Союз Студентів Європи, а також національні агенції та асоціації, університети та міністерства [8].

Умовно всю сукупність світових систем оцінювання якості вищої професійної освіти, яка почала складатися ще наприкінці минулого століття, можна розділити на два типи – система з яскраво вираженою централізованою зовнішньою оцінкою якості вищої освіти та система з домінуючою внутрішньою оцінкою.

«Зовнішнє оцінювання» якості вищої освіти поширене в країнах з домінуючими в системі оцінювання державними структурами. Такими структурами є міністерства освіти чи спеціалізовані державні органи, покликані гарантувати високу якість вищої освіти. Самооцінка у разі має формальну «вартість». Слід зазначити, що зовнішнє оцінювання може бути проведено силами громадських організацій. У цьому випадку мають місце такі складові системи оцінки, як державний чи громадський контроль, ліцензування, державна акредитація тощо.

Особливість другого типу систем оцінки якості вищої освіти полягає в тому, що на рівні держави органи зовнішнього оцінювання не існують або не грають визначальної ролі у системі оцінювання. Тут переважає процес внутрішньої самооцінки ЗВО. Робота з оцінки

якості виконується самим університетом і спрямована на покращення діяльності закладу вищої освіти [9].

Переважає більшість внутрішньої самооцінки якості вищої освіти характерно для США та країн, які сприйняли американський зразок оцінки якості (Філіппіни, Тайвань та ін.). Система оцінки якості європейської вищої освіти включає два підходи: континентальний (країни Європи) та британський.

Традиційно для континентального підходу найбільш важливою характеристикою є зовнішня сторона оцінювання, тобто з'ясується, наскільки випускники закладу вищої освіти готові стати учасниками розвитку національної економіки країни. Ця обставина пояснюється тим, що ЗВО фінансує уряд. У цьому випадку мова йдеться про наявність зовнішньої системи оцінки.

Для британського підходу характерні незалежність і автономність, оскільки британські університети вільні у своєму розвитку та виборі форм контролю. У цьому контексті система вищої освіти у Великій Британії знаходиться у меншій залежності від державного фінансування. У рамках даного підходу реалізується внутрішня система оцінки якості.

Доцільність порівняльного аналізу європейської та американської моделей оцінки якості вищої освіти обумовлена тим, що дані системи освіти є конкуруючими.

Бенчмаркінг у даному випадку – один із ефективних інструментів, що дозволяє визначити конкурентну перевагу тієї чи іншої моделі з метою удосконалення системи оцінювання якості освіти.

Процес формування європейської та американської моделей оцінювання якості освіти, обумовлений історичними, соціально економічними умовами, ментальними особливостями різних народів та низкою інших чинників.

Американська модель оцінки якості вищої освіти формувалася протягом достатньо тривалого періоду. Вона принципово відрізняється від британського та континентального підходів і має особливості [5, 6].

Перша особливість обумовлена тим, що у США склалися три моделі взаємин «ЗВО – держава (штат)» на основі яких і сформувалася система оцінювання та управління якістю вищої освіти. Ці відносини можуть варіювати від визначення статусу університету як «ЗВО, що користується підтримкою держави» та «ЗВО, який контролюється державою» до ЗВО як громадського об'єднання, що має свободу у вирішенні значного масиву питань життєдіяльності закладу.

Такий стан справ мав би породити хаос на ринку освітніх послуг. Проте, система акредитації, що сформувалася в США, є

яскравим прикладом «акредитації знизу» як механізму забезпечення якості освітніх послуг.

Друга особливість пов'язана з тим, що у США виділяють три фактори, що визначають якість освіти: регулювання системи освіти через закони; відкриту конкуренцію; систему акредитації. З усіх названих процесів тільки акредитація концентрує свою увагу на інтеграції навчальних програм, тобто встановлення єдиного стандарту якості [10].

У США є три типи акредитації: акредитація усього закладу вищої освіти; акредитація навчальних програм; регіональна акредитація [7].

Перший тип оцінює роботу всього закладу вищої освіти. Другий тип акредитації, також відомий як спеціалізований чи професійний, оцінює окремі програми. Регіональною акредитацією займаються регіональні асоціації, вони оцінюють відповідність якості освіти вимог регіону.

Сьогодні загальна акредитація ЗВО у США проводиться агенціями регіональних асоціацій навчальних закладів (Асоціації університетів, Асоціації чотирьох- та дворічних коледжів), акредитація окремих факультетів та шкіл організується професійними асоціаціями (Американська медична асоціація, Американська асоціація адвокатів, Рада інженерів з питань професійного розвитку).

Кожне з регіональних акредитаційних агентств США розробляє свої критерії, які широко обговорюються, детально прописуються, регулярно переглядаються та доводяться до відома університетів.

Загальноприйнятими є дев'ять критеріїв: цілісність університету; цілі, планування та ефективність; управління та адміністрація; освітні програми; професорсько-викладацький склад та обслуговуючий персонал; бібліотека, комп'ютери та інші джерела інформації; обслуговування студентів та забезпечення умов освіти; матеріальні ресурси, приміщення, устаткування; фінанси [10].

Третя особливість є відображенням тієї практики акредитації закладів вищої освіти США, в якій склалися два основні типи акредитації – інституційна та спеціалізована (професійна).

Інституційна акредитація передбачає, що кожна з частин закладу робить свій внесок у досягнення цілей, хоча й не обов'язково на тому самому рівні якості. Такий тип акредитації здійснюється комісіями регіональних асоціацій акредитації та національних агенцій акредитації.

Спеціалізована, або академічна, акредитація зазвичай відноситься до академічних програм, структурних підрозділів або школам, що є структурними одиницями ЗВО.

Акредитованою структурою у разі може бути коледж або школа в межах університету чи навчальний план у межах освітньої компоненти [6].

На сучасному етапі організації з професійної акредитації, як правило, вимагають, щоб університет спочатку отримав інституційну акредитацію, перш ніж буде акредитована окрема освітня програма.

У контексті децентралізації управління системою вищої освіти у США функціонує Рада з акредитації вищої освіти (Council for Higher Education Accreditation – CHEA) та Федеральний департамент освіти США (U.S. Department of Education). Вони здійснюють контроль за діяльністю акредитаційних агенцій. CHEA створено у 1996 році. Це приватна некомерційна організація коледжів та університетів. Загалом діяльність CHEA зводиться до вироблення методів удосконалення процесу акредитації, розроблення процедури визнання самих акредитаційних комісій, демонстрації того, що рішення про акредитацію закладів вищої освіти приймаються справедливо. CHEA періодично переглядає роботу акредитаційних комісій, розвиваючи якість освіти шляхом формального визнання організацій, що акредитують ЗВО.

Існує також Асоціація спеціальних та професійних акредитаційних комісій (Association of Specialized and Professional Accreditors – ASPA), її членами є професійні акредитаційні структури і метою якої є розвиток системи акредитації. Від своїх членів ASPA вимагає дотримання розробленого нею кодексу практики атестації (Code of Good Practice) [10].

Найбільш авторитетною організацією, що акредитує освітні програми в області техніки та технологій, є Accreditation Board for Engineering and Technology – ABET, яка є федерацією, що складається із 30 професійних інженерних і технічних товариств. Своім завданням організація вбачає у підтримці світового лідерства щодо забезпечення якості та стимулювання інновацій в освітніх програмах галузі прикладних наук, обчислень, техніки та технології. ABET акредитувала понад 1 500 інженерних та 700 технологічних освітніх програм закладів вищої освіти США. За межами США вона оцінює відповідність програм закордонних ЗВО американським аналогом. В США значна роль надається самим університетам, причому у багатьох є власні оцінні центри та незалежні оцінні комісії/

Основними методами оцінювання у Європейському Союзі є оцінка, акредитація, аудит та ранжування (рейтингування). Розглянемо більш детально кожен із методів [9]:

1. «Оцінка» – у глобальному сенсі термін забезпечення якості, проте, досить часто вона розглядається паралельно до інших методів, таких як, наприклад, аудит. На Заході поширені кілька видів оцінки. Першою можна виділити «оцінка освітньої компоненти» – вона акцентується на оцінюванні якості певної освітньої компоненти, як правило, в усіх ОПП, де ця компонента викладається. Другий – «Оцінка

програми» – вона фокусується на діяльності в рамках освітньої програми. Третій – «оцінка закладу освіти», що передбачає вивчається якості роботи ЗВО, організація освітнього процесу, фінансові питання, управління, матеріально-технічна база, а також викладацька та науково-дослідницька робота. Найбільш поширеними оцінками, що використовуються і в Європі і в США, є оцінка освітніх програм та загалом закладів вищої освіти.

2. «Акредитація» – останнім часом особливо активно застосовується в Європейській системі забезпечення якості освіти, зокрема у Німеччині, Норвегії та Нідерландах. Необхідно відмітити, що оцінка та акредитація – це різні речі. У звіті Європейської Мережі із Забезпечення Якості Вищої Освіти за 2010 рік, акредитація була охарактеризована за такими ознаками: акредитація повинна визнавати або не визнавати, що теж можливо, що освітня програма університету чи він сам відповідають вимогам стандарту. Також акредитація включає в себе оцінку на основі ранжирування, дані ґрунтуються на критеріях якості – це завжди або «так», або «ні». Останнім часом акредитація отримала особливе поширення: у Німеччині акредитуються нові освітні програми, це дозволяє зробити заклади вищої освіти гнучкішими у створенні нових освітніх програм; у Нідерландах нещодавно з'явилася Національна Організація з Акредитації, яка займається зовнішньою оцінкою університетів [10].

3. «Аудит» – метод, у межах якого мають бути оцінені сильні та слабкі сторони механізмів та інструментарію, що забезпечують якість освіти, які поширені в ЗВО, що оцінюється. Основна мета цієї діяльності забезпечити моніторинг та покращити діяльність закладу вищої освіти, організацію освітнього процесу та результат навчання. Традиційно аудит найбільш поширений у Великій Британії та Ірландії [11].

4. «Ранжування» є елементом оцінювання, спрямований на порівняння результатів за освітніми компонентами, освітніми професійними програмами, освітніми закладами. Це, на думку Європейської Асоціації Університетів, веде до постійного обміну позитивним досвідом. Це найбільш новий метод в рамках оцінювання.

Основними засадами, на яких базується оцінювання є самостійність та незалежність від держави та закладів вищої освіти у виборі процедур оцінки, застосування самооцінки, зовнішньої оцінки експертами та публічності звітів оцінювання. У рамках Європейської системи оцінки якості ця модель отримала назву «чотириступінчата»

У процесі проведення оцінювання одне з найскладніших питань – це проблема вибору освітніх індикаторів та системи критеріїв та показників.

Проблема освітніх індикаторів полягає у складності визначення критеріїв якісної освіти, оскільки немає прямих показників, що вказують на ефективність або неефективність цього процесу. Тут необхідно враховувати дані і щодо здобувачів освіти, і щодо науково-педагогічних працівників закладу освіти. Індикатори зазвичай групуються за показниками умов здійснення освітньої діяльності (концепція закладу вищої освіти, науково-педагогічний склад, освітні та матеріально-технічні ресурси), показниками процесу (менеджмент закладу вищої освіти, зміст освітніх програм, соціальна інфраструктура тощо), показниками результату (якість підготовки бакалаврів, магістрів, рівень працевлаштування, ефективність науково-дослідницької діяльності, публікаційна діяльність) [11].

Висновки та перспективи подальших розвідок напреду. Таким чином, можна відзначити, що основними способами оцінки в рамках американської системи є оцінка вузів професійними експертами, оцінка через спеціалізовану акредитацію та самооцінку, а в рамках Європи – це оцінювання та акредитація, часто з боку державних агентств, таких як Фінська рада з Оцінки вищої освіти, Національний комітет з питань Оцінки освіти у Франції

Британська та американська моделі оцінки якості вищої освіти мають подібні риси: як і в американській моделі, «внутрішня» оцінка відіграє важливу роль. Загалом на європейському континенті поки що відсутня єдина система інституційної оцінки діяльності закладів вищої освіти. США в основному керуються єдиними принципами акредитації.

На основі вивчення досвіду зарубіжних країн щодо оцінювання, Україні необхідно розробити таку методику оцінки вищої професійної освіти, щоб були охоплені всі сторони освітнього процесу. Постійний аналіз зарубіжних методів оцінки вищої професійної освіти спрямований на визначення та розробку нових методики оцінювання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Золотарьова І., Колісник М. Розвиток системи оцінювання якості вищої освіти у франкомовних країнах Європейського Союзу: досвід Франції та Бельгії. *Вища освіта України*. № 4. 2015. С. 74.
2. Інновації у вищій освіті: глосарій термінів і понять. Ужгород. ПП «АУТДОР – ШАРК». 2015. 138 с.
3. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ. ТОВ «ЦС», 2015. С. 6-7.
4. Шийка О. Категорія якості вищої освіти: теоретико-методологічний аспект. *Молодь і ринок*. № 1 (132). 2016. С. 139.
5. Commission on Institutions of Higher Education (CINE) [Electronic resource]. Access mode: URL : <https://cihe.neasc.org/>

6. Eaton Judith S. An Overview of U.S. Accreditation/ CHEA, 2012. p. 12.

7. Middle States Commission on Higher Education. Access mode: URL : <http://www.msche.org/>

8. Georgios, K. M. Joshi, Saeed Paivandi. Quality assurance in higher education a global perspective. Perspectives on higher education. *Contributed articles*. STUDERA. 2017. 246 p.

9. Scheerens J., Glas C., Thomas S. Educational Evaluation, Assessment, and Monitoring: A Systemic Approach. London. New York. Taylor & Francis. 2007.

10. Standards for Accreditation CIHE [Electronic resource]. Access mode: URL : <https://cihe.neasc.org/standards/policies/standards-accreditation/standards-effective-july-1-2016>

11. The System of quality assurance in the activities of the National Evaluation and Accreditation Agency. URL : http://www.neaa.government.bg/images/files/Sistema_z_osigurjavane_na_kachestvo_NEAA_EN_short.pdf/

REFERENCES

1. Zolotarova, I., Kolisnyk, M. (2015). Rozvytok systemy otsiniuvannya yakosti vyshchoi osvity u frankomovnykh krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: dosvid Frantsii ta Belhii [Development of the Higher Education Quality Assessment System in the French-Speaking Countries of the European Union: Experience of France and Belgium]. *Vyshcha osvita Ukrainy*. № 4. S. 74. [in Ukrainian]
2. Innovatsii u vyshchii osviti: hlosarii terminiv i poniat [Innovations in higher education: a glossary of terms and concepts]. (2015). Uzhhorod. PP «AUTDOR – SHARK». 138 s. [in Ukrainian]
3. Standarty i rekomendatsii shchodo zabezpechennia yakosti v Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity (2015). [Standards and recommendations for quality assurance in the European Higher Education Area]. (ESG). Kyiv. TOV «TsS». S. 6-7 [in Ukrainian]
4. Shyika, O. (2016). Kategoria yakosti vyshchoi osvity: teoretyko-metodolohichniy aspekt [Higher Education Quality Category: Theoretical and Methodological Aspect]. *Molod i rynok*. № 1 (132). S. 139. [in Ukrainian]
5. Commission on Institutions of Higher Education (CINE) [Electronic resource]. Access mode: URL : <https://cihe.neasc.org/> [in English]
6. Eaton Judith, S. An Overview, of U.S. Accreditation. (2012). CHEA, p.12 [in English]
7. Middle States Commission on Higher Education. Access mode: URL : <http://www.msche.org/> [in English]
8. Georgios, K.M. Joshi, Saeed Paivandi. (2017). Quality assurance in higher education a global perspective. Perspectives on higher education. *Contributed articles*. STUDERA. 246 p. [in English]
9. Scheerens, J., Glas, C., Thomas, S. (2007). Educational Evaluation, Assessment, and Monitoring: A Systemic Approach. London. New York. Taylor & Francis. [in English]
10. Standards for Accreditation CIHE [Electronic resource]. Access mode: URL : <https://cihe.neasc.org/standards/policies/standards-accreditation/standards-effective-july-1-2016> [in English]
11. The System of quality assurance in the activities of the National Evaluation and Accreditation Agency URL : http://www.neaa.government.bg/images/files/Sistema_za_osigurjavane_na_kachestvo_NEAA_EN_short.pdf/ [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЗАБІЯКА Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної та

української філології Луцького національного технічного університету.

Наукові інтереси: система оцінки якості вищої професійної освіти в зарубіжних країнах.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ZABIIAKA Iryna Mykolaivna – candidate of pedagogical sciences, associate professor, associate professor

of Foreign and Ukrainian Philology Department of Lutsk National Technical University.

Scientific interests: quality assessment system for higher vocational education in foreign countries.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2023 р.

УДК 372.2.8:811.161.2

DOI: 10.36550/2415-7988-2023-1-211-130-135

ЗАВІТРЕНКО Долорес Жораївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2005-4810>
e-mail: zavitrenkod@gmail.com

СНІСАРЕНКО Ірина Євгеніївна –

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Донецького державного університету внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1045-9291>
e-mail: irynasnis72@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

Успішне виконання роботи з формування математичних уявлень учнів спеціальної школи, яка є складним і багатоплановим процесом, потребує значних зусиль як з боку педагогів, так і школярів. У статті з'ясовано, що успіх процесу формування математичних навичок забезпечується кропіткою роботою над удосконаленням змісту завдань та доцільністю добору вправ для зазначеної категорії учнів. На думку багатьох педагогів (Колупаєва А. А., Ховланд К., Хренова В. В., Шнайдер В. та ін.), викладанню математики належить важливе місце в загальній системі навчально-виховної роботи спеціальної школи. Від успішного засвоєння математичних уявлень дітьми з особливими освітніми проблемами багато в чому залежить їхня успішність із усіх інших шкільних предметів.

У статті наголошується, що порушення вищих форм пізнавальної діяльності у школярів з інтелектуальною недостатністю призводять до значних труднощів при оволодінні навчальним матеріалом. Спеціальна школа - це навчальний заклад, який розрахований на інтелектуальний потенціал цих учнів і навчання в якому дає їм можливість після закінчення адаптуватись до життя в суспільстві. Враховуючи труднощі оволодіння ними знань, об'єм навчального матеріалу зменшений порівняно з загальноосвітньою школою. При цьому, він відповідає логічно закінченій системі, що дозволяє використовувати отримані математичні знання, вміння та навички безпосередньо в процесі трудової діяльності і життя в соціальному оточенні. Всі математичні поняття та навички, які вивчаються учнями спеціальної школи, носять цілісний та завершений характер.

Зміст навчального матеріалу з математики має чітко визначену корекційно-розвиваючу спрямованість. Це означає, що кожен метод, прийом, який використовує вчитель на уроці математики, має бути спрямований не лише на формування школярів з порушенням інтелекту системі математичних знань, умінь та навичок, але й на подолання вад фізичного та психічного розвитку: уваги, пам'яті, мислення, мовлення, емоційно-вольової сфери, моторики тощо. Особливістю розташування матеріалу в програмі є його «забігання» наперед, наявність підготовчих вправ, які поволі підводять учнів до формування того або іншого поняття. Це дозволяє вчителю організувати систему підготовчих вправ для вивчення найбільш складних тем та розділів.

Навчальна програма з математики передбачає дотримання принципу доступності матеріалу, його відповідності змісту та методам викладання цієї дисципліни віковим, типологічним та індивідуальним пізнавальним можливостям учнів з порушенням інтелекту. Цей принцип забезпечується тим, що вчитель поступово переходить від легкого до складного, від конкретного до абстрактного матеріалу, враховуючи при цьому пізнавальні можливості школярів і фіксує увагу на тих змінах, які відбуваються у них під час корекційно-розвивального вливу. Його дотримання дозволяє дітям зі стійкими інтелектуальними вадами краще засвоювати, усвідомлювати, запам'ятовувати та відтворювати у потрібний момент відповідний навчальний матеріал.

Індивідуальний підхід – необхідна умова організації процесу навчання математики: краще встигаючі школярі потребують додаткових завдань, більш складніших, а для учнів, які, з тих або інших причин, відстають з математики, програмою передбачено індивідуальні, полегшені завдання. В ній відведено спеціальний розділ, в якому визначено мінімальний рівень знань, засвоєння яких дозволяє переводити учнів з одного класу в наступний.

З огляду на неоднорідність складу учнів класу, різні можливості під час засвоєння математичного матеріалу програма вказує на необхідність диференціації навчальних вимог. В цілому, вона визначає оптимальний обсяг знань, умінь і навичок, які доступні для більшості школярів. Але практика і спеціальні дослідження свідчать, що майже в кожному класі є учні, які постійно відстають від своїх однокласників у засвоєнні математичних знань.